

Firenca, 15. jun 1300, oko ponoći

Ispisao je nekoliko stranica svojim izduženim rukopisom, dok se sveća na radnom stolu topila. Verovatno je prošlo nekoliko sati od kada je počeo da piše izveštaj. Prekida, kako bi pročitao to što je napisao.

Oseća se iscrpljeno, migrena mu bubnji u slepoočnicama, a san je još daleko.

„Naravno da je tako. Suprotna pretpostavka vređa razum i očiglednost“, promrmlja, obrisavši znoj sa čela.

Na stolu su pun krčag vode i dva pehara. U jedan je sipao vodu, do vrha, sve dok se nije napravila barica. Voda je odatile pojurila ka popločanom podu otičući njegovim nepravilnim prorezima i uvlačeći se u pukotine, gde nestade.

„Spušta se. Obavezno se spušta“, reče naglas. Učini mu se da neka sen ispred njega potvrđuje klimajući glavom.

Spolja se začu zvuk koji prekide savršenu noćnu tišinu. Teški koraci, sve bliži, izmešani sa zvekom metala. Kao da neko zveckea pločicama. Ili maše mačem. Ruka mu poseže za bodežom koji je uvek nosio sa sobom, u tajnom unutrašnjem džepu odore.

Naoružani ljudi ispred njegovih vrata, u ove sate. Koliko je časova prošlo od objave policijskog časa? Ne zna šta da radi.

Pogledom potraži neki nagoveštaj koji bi mu vratio osećaj za vreme, ali iza majušnog prozora crno nebo još ničim ne najavljuje zoru. Tiho ustade, ugasi sveću i šćućuri se uz ragastov. Zadržadah i načulji uši kako mu ne bi promakao ni najtiši zvuk.

Iza vrata se i dalje čulo zveckanje, kao da uznemireni vojnici nešto iščekuju. Čvrsto stegnu bodež. Začu dva potmula udarca u vrata, a potom jedan grubi glas izgovori njegovo ime.

„Gosparu Durante?“*

Dante se, ne znajući šta mu valja činiti, ugrize za usne. Sveti Pjero bi trebalo da čuva gradska straža, naročito noću. Svečanost njegovog imenovanja za priora** tek što se završila, a ove se bitange već spremaju da mu zariju nož u leđa?

„Gosparu Durante, jeste li unutra? Otvorite.“

Ne sme da okleva. Možda je reč o problemu koji je u njegovoj nadležnosti. Užurbano navuče kapicu s dugačkom koprenom i stavi zlatni prsten sa žigom u obliku ljiljana,** potom ispravi prevoje na odori, imitaciji rimske toge kakvu je video na skulpturama u crkvi Svetog krsta, pa skinu rezu s vrata.

„Šta hoćeš, razbojniče?“ upita grubo.

Pred njim se ukaza nizak zdepast čovek, u oklopu do ispod kolena. Umesto uobičajene mrežaste tunike sa izvezenim ljiljanom, imao je na sebi halju od metalnih pločica uvezanih kožnim vrpcama, a glavu mu je štitio borbeni cilindrični kalpak, poput

* Po nekim izvorima Danteovo pravo ime bilo je Durante, a Dante je samo njegova skraćena verzija. Bokačo ga tumači kao „trajna slava“, budući da je reč o participu prezenta italijanskog glagola *durare* koji znači „trajati“. (Prim. prev.)

** Firentinsko komunalno uređenje je od 1282. zasnovano na cehovima. Firencom upravlja šest priora koji su predstavnici jakih i srednjih cehova (bogatih trgovaca i bogatih zanatlija, a ne aristokratije i feudalaca). Oni se biraju na svaka dva meseca. Dante je bio član Ceha lekara i farmaceuta – samo su članovi cehova mogli da se bave politikom, a Dante je kao pisac mogao da uđe jedino u taj ceh jer su njegova dela lek za dušu. (Prim. prev.)

*** Ljiljan se nalazi na grbu Firence. (Prim. prev.)

krstaških. Mač je nosio preko leđa, u kožnim koricama, a za pojasom je imao dva velika bodeža.

„Zabranjeno je šetati gradom posle policijskog časa. Samo se razbojnici i džeparoši usuđuju da prekrše to naređenje, što plaćaju glavom. Nadam se da ste dobro razmislili o onome što vas čeka zbog ovakvog ponašanja“, nastavi pesnik pretećim glasom.

Čovek ostade bez reči. Uprkos ratničkom izgledu, ne deluje opasno. Dok mu se obraća, Dante ni na trenutak ne skreće pogled s njegovih ruku – u jednoj je fenjer, a druga opušteno visi pored tela. Bilo bi lako napasti ga. Između ivice kalpaka i gvozdeno tunike vidi se prerez veličine palca. A i otvor vizira, doduše nešto manje pristupačan, nudi prolaz za zadavanje smrtonosnog udarca – mogao bi da mu zabode oštricu u oko.

„Ja sam, načelnik gradske straže. Ovde sam po svojoj službenoj dužnosti. A i po vašoj, budući da su vas izabrali za priora pa ćemo naredna dva meseca svi zavisiti od vas.“ Stražarev glas postao je nekako tugaljiv, dok je pokušavao da se uspravi celom svojom skromnom prilikom.

Dante mu se približi, pokušavajući da pročita crte njegovog lica skrivene kalpakom. Iza krstastog proreza nazirao se poveći nos i dva sitna, pribijena, mišja oka.

Prepoznao ga je. Pa to je stvarno načelnik, šef firentinskih policijskih snaga. Lopov na čelu lopovske družine.

Dante opusti ruku na balčaku bodeža. „A kojim se to čudom naše gradske dužnosti ukrštaju?“

„U crkvi svetog Jude, kod novih gradskih zidina, dogodio se strašan zločin.“ Načelnik se na trenutak pokoleba, našavši se lice u lice s priorom. „Zločin koji... možda zahteva prisustvo najviših gradskih zvaničnika“, promrmlja.

„Ko je ubijen?“

Umesto da odgovori, načelnik mrzovoljno odveza vrpce kalpaka. Kada je konačno uspeo da skine s glave teški zaklon, ukazao se lice obliveno znojem. „Još ne znamo. Ali bilo bi dobro da vidite sopstvenim očima. Hoćemo li da krenemo?“

„Ispričajte mi šta se dogodilo!“

„Dakle, reč je o nečemu... neobičnom, neprirodnom...“

Dante je počinjao da gubi strpljenje. „Pustite mene da zaključim da li je nešto neobično ili nije. *Omne ignotum pro mag-nifico*,* kako su govorili naši mudri preci. Čudi nas sve ono što ne poznajemo.“ Pljesnuo ga je po ramenu. „Vi izvesno niste čovek koji bi bio u stanju da prosudi šta se odvija u skladu s prirodom ili suprotno od nje. Samo pažljivo proučavanje i svesno poznavanje onoga što postoji, spojeno sa svešću o onome što ne postoji, daju učenjaku pravo da povuče liniju između običnog i čudesnog. Lukan,** kojim bi možda trebalo da se pozabavite, raspravlja na jednom mestu upravo o tome.“

„Da... razumem“, procedi kroz zube načelnik.

„Dakle, ispričajte mi ono što jeste, a ne ono što vam se čini da jeste.“

Načelnik ponovo počeo da briše znoj s lica. „Čovek. Mrtav. U crkvi svetog Jude. U crkvi. Ubijen, mislim.“

„A zašto želite da u ovaj slučaj uključite i najviše predstavnike firentinske vlasti? Zar istraga ubistva nije u vašoj nadležnosti?“

„Da, naravno... međutim... Jednom rečju, voleo bih da vidite svojim očima. Molim vas.“

Ovaj poslednji zahtev kao da je jedva prevalio preko usana. Dante ga pogleda u oči, a potom mu tanana grimasa nabora krajeve tankih usana.

„Načelniče, čovek ne vidi očima, već umom. A vama je potreban moj um. Vama, kao i ostalim slepcima. Dobro ste postupili što ste se meni obratili za pomoć. A ako su stvari tako crne kao što kažete, onda treba da zahvalite svetom Jovanu Krstitelju,*** zaštitniku svih nas, što je mene odabrao za priora.“

* Lat.: *Sve što je nepoznato vodi nas ka uzvišenom.* (Prim. prev.)

** Starorimski pesnik, rođen u Kordobi 39. godine n.e., preminuo u Rimu 65. godine n.e. (Prim. prev.)

*** Svetac zaštitnik Firence jeste Jovan Krstitelj. (Prim. prev.)

„Znači, poći ćete sa nama?“, ponovo ga upita načelnik, glasom koji je odavao nestrpljivost. „Ovde vam se prosula voda, po podu“, dodade potom, pokazujući vlažan trag.

Dante je već bio utonuo u misli, tako da mu ne odgovori. Potraži pogledom tračak neba koji se video kroz usko prozorče i zagleda se u zvezde i njihov naročit raspored na nebeskom svodu. Ovo je zaista neobičan način da otpočne svoj mandat na čelu Firentinske komune. Muči ga loš predosećaj.

Trže se, naglo ispravi glavu i maši se za zlatni štap koji je stajao na sanduku. „Hajdemo“, naredi i pre načelnika prekorači prag.

Prodoše kroz portu, u kojoj se čulo radoznalo škripanje vrata manastirskih ćelija. Dante pomisli na ostalih pet priora, izvesno utonulih u mutne snove svojih slabih umova, u snove koje posećuju utvare pohote i proždrljivosti. Potom zastade i uhvati načelnika za ruku. „A zašto ste potražili baš mene?“

Ovaj se nakašlja. Bilo mu je neprijatno. „Jer su mi rekli da se vi najviše razumete u jezik i književnost. Vi ste pesnik, zar ne? Napisali ste književno delo.“

„A u čemu to ja, pesnik, mogu da vam pomognem?“

„Ima nečeg ludačkog u ovom ubistvu.“

Dante odluči da uvredu ne primi k srcu. Zar bi imalo svrhe odgovoriti toj budali?

„Kažu da ste vi najspretniji prior...“, nastavi načelnik.

„Najspretniji u čemu?“

„U... odgonetanju zagonetki.“ Šef straže izgovori ove reči na poseban način, istovremeno s divljenjem, ali i sumnjom u glasu. Tajna je predvorje zločina, mora da tako razmišlja u svojoj prostodušnoj glavi, pomisli pesnik. Možda sumnja da bi i on mogao biti ubica. Kada mu istekne mandat, moraće da se pazi tog čoveka. Ali sada kao da mu je zaista potrebna njegova pomoć. Uznemireno je lomio prste i jednako se premeštao s jedne na drugu nogu.

Dante nastavi da hoda, a načelnik ćutke krenu za njim.

* * *

Prešli su preko pustoline obasjane svetlošću punog meseca. Tu još stoje ostaci kuća porodice Uberti,* porušenih nakon poraza gibelina u bici kod Beneventa. Više od trideset godina ruševine služe kao majdan za izgradnju novih firentinskih građevina. Pred njima, u polusenci špiritusnih svetiljki koje obasjavaju Ponte Vekio, uzdiže se bočni potporni zid kule Farinate,** glave porodice.

Ruševine izranjaju iz zemlje poput džinovskih polomljenih zuba. Ta izobličena čistina postaće pravi centar grada, u skladu s nacrtom nadzornika urbanističkog planiranja. Nešto dalje nazire se mračan obris nove Priorske palate, već pri kraju, s previsokim tornjem. Uspavani div poput Titana s rukom ispruženom ka nebu dok ga Jupiter pogađa gromom. Ko zna koliko je kamene građe od porušenih gibelinskih kuća, još umrljane njihovom krvlju, uzidano u ovu građevinu.

Pa zar ta ista oholost nije podigla i Vavilonsku kulu? Kao da je ceo grad pomahnitao. Uništiti, pa ponovo sagraditi. Srušiti

* Na čelu italijanskih srednjovekovnih komuna smenjuju se dve struje: **gibelini** (oslanjaju se na svetovnu vlast, na careve; bogato gradsko stanovništvo) i **gvelfi** (oslanjaju se na crkvenu vlast, na pape; aristokratija). Fridrih II Hohenštaufen (1194–1250), car Svetog Nemačkog Rimskog carstva, kojim upravlja sa Sicilije, preko gibelina utiče na italijansku politiku, zbog čega će ga papa ekskomunicirati. Njegova porodica vladala je Italijom do 1266, kada je u bici kod Beneventa stradao njegov poslednji potomak, vanbračni sin Manfredi kome je sa svojim trupama pomogao Farinata delji Uberti. Nakon te bitke gibelini su prognani iz Firence; od pomilovanja 1280. izuzeto je oko šezdeset firentinskih gibelinskih porodica, a naročito Farinatini potomci. (Prim. prev.)

** Kasnije će, u X pevanju *Božanstvene komedije*, Dante smestiti Farinatu u pakao među jeretike i epikurejce (u srednjem veku to su oni koji su verovali da duša umire s telom). Farinata proriče Danteu da će „pre nego što prođe pedeset godina“ doživeti isti sudbinu kao i on – Dante će iz Firence, u koju se nikada više neće vratiti, biti prognan 1302, a razgovor u „Paklu“ odvija se u aprilu 1300. (Prim. prev.)

onoga ko se uzdiže iznad ostalih, a potom ga premašiti s još više nadmenosti, dok se zavist poput guje uvlači u ljudske duše.

Dante se okrenu ka načelniku. „Manastir svetog Jude, reko-ste... Ali ta parohija nije u krugu prvih zidina. Nalazi se van zidina.“ Nalazi se veoma daleko, ako ga sećanje ne vara, daleko izvan gradske kapije, kada se krene ka Rimu. „Pre mnogo godina, u njoj su boravili avgustinci. O tome se govorilo u crkvi Svetog krsta, na franjevačkim predavanjima...“ Na trenutak se s nekom milinom u srcu priseti tih dana. „Mislio sam da je napuštena“, zaključuje.

„I jeste. Odnosno, bila je. Avgustinci su je napustili pre mnogo godina, i od tada propada. Potom je neko bratstvo odlučilo da je obnovi. Čuo sam da će u njoj biti sedište Firentinskog univerziteta.“

„Univerziteta?“

„Da... toga.“

„Ali u Firenci ne postoji univerzitet“, odvrati iznenađeni pesnik.

Načelnik slegnu ramenima. „U svakom slučaju tamo žele da ga smeste. Dođite, idemo mojim kolima.“

Na uglu Ulice Tintori stajala su kabasta zaprežna kola sa četiri točka. Popeše se i sedošje ispod krova od konoplje, dok se pratnja smeštala pozadi. Ispod tog svojevrsnog jedra bilo je sparno i zagušljivo, ali pesnik barem nije morao da se gura sa ostalim stražarima.

Kočija zatandrka po pločniku. Vukao ju je konj koji se uporno trzao – i on nevoljno kreće u tu neobičnu noćnu vožnju. Kola su poskakivala po kamenim pločama, a kožni kaiševi kojima su bila vezana nisu uspevali da ublaže trzaje.

Od tolikog poskakivanja Danteu se migrena pogoršavala. Kroz bočni prorez video je kako prolaze pored grubog kamenja starih zidina, a potom kola skrenuše prema Arnu, sve do rampe za prelazak mosta Gracije. Tu ih zaustavi straža te četvrti, koja je nadzirala prelazak preko mosta. Pošto im se približio s bakljom

u ruci kako bi ga prepoznali, načelnik im naredi da skinu lanac koji je sprečavao prelazak.

Na drugoj obali Arna vazduh je, kako su se udaljavali od centra grada, postajao gušći. Iznenada se prekide i popločano tlo, a točkovi nastaviše da stružu po utabanoj zemlji. Kamene građevine ustupiše mesto pregršti drvenih kućeraka kraj puta za Rim, sličnih gomili odrpanih prosjaka. Jednoličnost prizora samo je povremeno prekidala pozamašna senka kakve kapele ili brisani prostori livada i vinograda. Svetiljke Ponte Vekija sada su bile samo daleka uspomena, a nad celom četvrti nadvio se gusti mrak, ublažen jedino mesečevim zracima.

Dante je, dok su se probijali kroz noć, osećao neko prisustvo u njihovoj neposrednoj blizini. Nepoverljivo, teško poput pokrivača od žučkaste magle što se diže iznad travnatih polja, kao da klizi pored kola, i dobija na snazi kako oni polako zalaze u tu udaljenu gradsku četvrt. To je zlo. Ono zlo koje je došlo spolja, koje je opkolilo grad i sada ga davi.

„Ko je žrtva?“, upita iznenada. Tek se tada priseti da mu načelnik nije rekao o kome je reč. Neko je potonuo u ponor ništavila a da njegovo ime nisu ispratile čak ni reči milosrđa. Krišom se prekrsti.

„Ne... ne znamo. Sačekajte. Videćete i sami.“

Pomisli da od njega zahteva da mu odgovori, ali samo slegnu ramenima i očuta. U suštini, ovako je bolje. Ako su ga već pozvali da objasni šta se dogodilo, radije bi da sam neposredno stekne sliku o tome, ne uzdajući se u tuđa nepouzdana zapažanja. U mislima se vrati u svoju ćeliju u Svetom Pjeru i spisima koje je prekinuo. Prepusti se zvuku točkova i pokuša da opusti umorno telo.

Crkva se nalazila barem milju južno od reke, usred sela koje su sada obuhvatale treće gradske zidine. Verovatno je u početku bila župna crkva na putu za Rim. Ispred crkve ležao je nabacan građevinski materijal, alatke i tesarske daske.

Jedan deo apside ugrađen je u zidine novih bedema, temelji starog zvonika ojačani su dodatnim potpornim zidom, a sam zvonik pretvoren je u izvidnicu. Na zdanju se vide tragovi brojnih izmena nastalih u proteklim vekovima, što mu daje izgled neobičnog crkvenog, ali i vojnog utvrđenja. Pored portala sa šiljatim lukom na fasadi vide se i dve puškarnice u obliku krsta, tipične za stare stilove. Dante je od hodočasnika koji su obišli prekomorske zemlje čuo za slične građevine.

Neko je podigao plot kako bi onemogućio pristup crkvi, međutim opaža se da je više puta rušen ili iščupan. Kroz otvorena vrata vidi se nemirna svetlost baklje u pokretu.

„Telo smo pronašli unutra“, reče načelnik šireći nozdrve, kao da je nanjušio opasnost.

Dante je sličan izraz viđao kod stoke pred klanje. Zna da načelnik nije kukavica. U bici kod Kampaldina,* pre jedanaest godina, video ga je kako se opire napadu Aretinaca dok se neprijateljska konjica bacala na rasute firentinske redove. Čemu sada toliki strah pred ulazom u najobičniju crkvu?

Ponovo oseti žestok bol u slepoočnicama. Sačeka da nalet mučnine prođe, a potom nestrpljivo odgurnu načelnika koji je i dalje oklevao. Hteo je da požuri s ovim i da se konačno zatvori u četiri zida svoje ćelije, u potrazi za mirom. Prođe kroz mračni crkveni brod, uputivši se ka ljudima s bakljama u rukama što su se nazirali u dnu građevine.

„Priore... sačekajte! Stanite!“

Načelnikov glas iza njegovih leđa, pun teskobe, kao da dopire s ogromne udaljenosti. Izvesno mu bol remeti percepciju. Duh osnažen vrlinom i znanjem nije uvek u stanju da nadoknadi slabost posustalog tela, pomisli s gorčinom. Napravi dvadesetak koraka kada ga isti glas ponovo pozva.

* Bitka kod Kampaldina odigrala se 11. juna 1289. Firentinski gvelfi (među kojima se nalazio i Dante) odneli su pobedu nad aretinskim gibelinima. (Prim. prev.)

„Sačekajte, stanite!“ Ali ovaj put zvuk je bio drugačiji, kao da odjekuje.

Napravi još koji korak, nesigurno, kao da ga hvata vrtoglavica. Osećao se kao da nije sam, baš kao i pre nekoliko sati u svojoj sobi. „Šta...“, nerazgovetno promrmlja, dok je svetlost oko njega narastala. Oseti kako ga neko hvata za ruku.

„Stanite, tu je smrt!“

Zaustavi ga jedan naoružan mladić, dugačke plave kose koja je virila ispod kalpaka. U ruci je držao baklju, izvor svetlosti koji ga je zaslepio. Kao da je iskrsnuo niotkuda. Spusti baklju kod nogu kako bi prigušio svetlost, ali ga je i dalje držao za ruku. Dante na trenutak primeti plavi odsjaj njegovog pogleda, a potom i on spusti pogled i ustuknu.

Nalazi se na ivici provalije. Pod crkvenog broda procepljen je od jednog do drugog kraja. Na središtu crkve zjapi ponor, kao da je neko telo ogromne težine palo s velike visine, razbivši kamene ploče kako bi sebi probilo put ka utrobi zemlje. Lucifer* koji se strovalio s neba. Samo su dva uska prolaza duž bočnih zidina, široka svega lakat, još netaknuta.

Još korak i pao bi bespovratno. Obrisa znoj s čela i kleknu kako bi došao sebi. Prođe barem minut pre nego što oseti kako mu se snaga vraća. Migrena je nestala. Okrenu se prema svom spasiocu, ali mladić je već nestao. Tada se oprezno približi ivici provalije, pokušavajući da proceni koliko je duboka. Mora da se tu nalazi grobnica. Ili je crkva podignuta na temeljima neke

* Pisac ovde aludira na strukturu Danteovog „Pakla“ (*Božanstvena komedija*): Bog baca Lucifera, tj. arhandela Mihajla, s neba, on – đavo – pada na zemlju i nastavlja da propada, jer se zemlja od gadosti povlači pred njim, tako da se Lucifer zabada u samo središte zemlje. To središte zemlje jeste centar čitavog kosmosa, budući da je po tada važećem, Ptolomejevom geocentričnom sistemu, zemlja centar sveta. Dakle, u centru kosmosa nalazi se i centar zla (pakao), dok se centar dobra nalazi na nebu (raj). Zemlja se tim povlačenjem ulubila s jedne strane (pakao), a napravila brdo, izbočinu s druge strane (čistilište, na čijem se vrhu nalazi zemaljski raj). (Prim. prev.)

prethodne građevine, kakvog rimskog dvorca sa cisternama za sakupljanje vode.

Ponovo podiže pogled ka apsidi. Oseti pored sebe zadihanog načelnika, koji ga je sustigao. „Gosparu Durante... hvala bogu da ste stali na vreme.“

Danteu se učini da je u njegovim rečima osetio lažnu zabrinutost. Naglim pokretom ruke naredi mu da se udalji, približi se zidu, a potom oprezno zakorači na uski prolaz iznad ponora.

Jasno je video nekolicinu naoružanih ljudi naslonjenih na zid apside, sa uspravljenim bakljama, ispred skela kojima se trag gubio visoko u mraku. Kao da pažljivo posmatraju osobu ispred sebe: visokog čoveka, ravnodušnog pred njihovom uznemirenošću. Glava mu je okrenuta ka brodu, kao da čeka da se iz tog mraka neko pojavi.

Ima nečeg neprirodnog u toj nepokretnosti. Crte lica se ne vide najjasnije, kao da je prekriveno platnom. Stoji uspravno, s rukama na leđima.

Dante je iznenađen. Na licima okupljenih stražara vidi tu istu nevericu. Čovek kao da je istovremeno i žrtva i svedok zločina.

Načelnik mu se približi. Kao da traži utehu, poput psa koji se plaši grmljavine.

Dante požuri. Odlučno istrže baklju od jednog stražara i približi je telu.

Mrtvac je privezan za stub koji pridržava skele. Na sebi ima sivu pohabanu odeću, a ruke su mu vezane na leđima. Stopala su mu raširena, a kolena pomalo povijena kao da će svakog trenutka skočiti na noge. Glava i vrat prekriveni su slojem kreča ispod kog se grubo nazire njegova fizionomija.

Dante potisnu nagon da mu pritrči u pomoć: njegova nepokretnost odaje odsustvo bilo kakvih znakova života. Ruke vezane za stub, kao i ukrućenost njegove odore od stvrdnutog gipsa drže ga u uspravnom položaju, jedva malo ispruženog unapred, poput kakvog jezivog brodskog pramca. Haron, skeledžija u

carstvu mrtvih, mogao bi da se posluži ovim pokojnikom za ukrašavanje svog čamca, pomisli.

„Sad shvatate zašto bi valjalo da se ovim pozabavi najviši predstavnik firentinskih vlasti. Morali bismo... trebalo bi pozvati Svetu inkviziciju. U ovoj obesvećenoj crkvi nalazi se nečastivi...“, promuća načelnik.

Koliko sam se samo puta susreo s ljudskom podmuklošću, reče pesnik u sebi. Sada je tu ispred njega, u svom najodvratnijem obliku. „Pametno ste postupili što ste me doveli ovamo“, reče staloženo. „Što se tiče Inkvizicije, zasad je nećemo uključivati u ovaj slučaj. Ukoliko ocenim da je poželjno i neophodno da je pozovemo, možemo to uvek da učinimo i kasnije.“

Približi se telu. Za života je verovatno bio visok koliko i on. Kao da ga posmatra, skriven iza svoje maske. Ali kako uspeva da protiv sopstvene težine i dalje stoji uspravno? Zatraži od jednog vojnika bodež i bez poteškoća preseče uže koje mu je pridržavalo ruke.

One padoše napred sporo, kao da oponašaju pokret pun života. Ali telo je i dalje stajalo uspravljeno, dok su se prisutni uzbuđeno sašaptavali i krstili se.

Dante rukom okrznu masku. Gips se potpuno osušio, tvrd kao stena. Nije izgledao poput običnog zidnog maltera, već kao da je ubica u smesu dodao i neki čvršći sastojak. Udari nekoliko puta tvrdi omot duž mrtvačevog potiljka, praveći sitne proreze, kao što je video da čine u topionici zvona. Metalno zvono bi se još dimilo dok je postepeno izlazilo iz svoje zemljane tamnice, dok je opna pucala pod udarcima čekića.

Poče da se nazire glava. Ispod žrtvine glave ukaza se kono pac, sakriven ispod gipsa, koji mu je pričvršćivao vrat za stub. Dakle, u tome je tajna kako uspeva da stoji tako uspravno. Načelnik iza njegovih leđa odahnu.

Opna se i dalje raspadala, počevši od mesta na kom je bila najtanja, gde su se videli pramenovi sede kose. Napred je bila nešto otpornija, kao da je kandža nečastivog grčevito uhvatila lice žrtve kako bi ga zadržala u carstvu mrtvih.

Po jednom narodnom verovanju druga smrt, smrt duše, dolazi tek dva sata posle prve, smrti čula. A u međuvremenu je, odgovarajućim obredima crne magije, još moguće vratiti čoveka u život. Možda je ubica hteo da bude siguran da ni najbolji čarobnjak neće biti u stanju da izbriše njegovo delo, pomisli pesnik.

Sad je gotovo potpuno otkrio potiljak. Povuče još jednom gips, veoma odlučno, i oseti kako mu se sve pod rukom pomeri i popušta. Potom jednim potezom skide masku i pod svetlošću baklji otkri pokojnikovo lice.

Iza sebe začu užasavanje stražara koji su se približili kako bi posmatrali njegov rad i ču kako se povlače unazad. I načelnik uzdahnu i prekrsti se.

Samo Dante ostade nepomičan, kao uostalom i čovek ispred njega, koji ga je netremice gledao. U rukama je držao udubljenu masu koja je samo nekoliko trenutaka pre toga skrivala tu strahotu. Požele da je vrati gde je stajala kako bi izbrisao ono što su svi videli, jedva se suzdržavši da ne pobegnu odatle.

Izgledalo je kao da ih gubavac, raširenih ruku, poziva na ples.

Unaokolo nastade opšta pometnja. Stražari su sada bez ustezanja, kao obezglavljeni, bežali ka provaliji, izlažući se opasnosti da se, u napornom pokušaju da je zaobiđu, okliznu i skotrljaju. U prvom trenutku izgledalo je kao da će i njihov zapovednik poći za njima, ali se potom, pred naletom dostojanstva, zaustavi ispred ponora. I Dante ustuknu, ali da bi dohvatio jednu od baklji koje su ostavili stražari. Umota lice u koprenu od kapice, kako bi zaštitio nos i usta od kužnih isparenja, pa prinese baklju bliže mrtvacu.

Srce mu je postepeno sve mirnije tuklo. Kreč je u mesu izdubio rane prošarane crvenom bojom, a kada je otpao, otkinuo je komadiće kože i dlaka s lica, tako da nije moguće razaznati crte, koje sada izgledaju poput ranjavog bolesničkog lica. Međutim šake i vrat se čine netaknuti, bez ikakvih ožiljaka. Duboko udahnuvši, pesnik zadiže rukave pokojnikove odore sve do lakata. Ni tu nema nikakvih znakova zaraze.

Kreč mora da je zalepljen na lice dok je žrtva još bila živa, ostavljajući mu opekotine, a potom se sušio dok se čovek grčio u samrtnim mukama. Dok je vršio uviđaj, Dante pusti da mu padne koprena sa usana. Načelnik to protumači kao ohrabrujući znak i ponovo se obazrivo približi.

„Nije u pitanju...“

„Nije, možete biti sigurni. Nije ni guba, niti kuga. Štaviše, ako je suditi po izgledu njegovih mišića, verovatno je u trenutku smrti bio odličnog zdravlja.“

Načelnik, koji kao da je savladao početni strah, sada je otvorenih usta posmatrao leš. „Ma naravno!“, uzviknu. „Sad ga prepoznajem!“

„Znate ko je on?“

„Da. Sada znam, čak i u ovakvom stanju... To je Ambrođo, majstor iz Koma.“*

„*Magister cum machinis?*“**

Dante se osvrnu oko sebe. Projekat obnove crkve mora da je zaista ambiciozan ako su odlučili da angažuju majstora iz Koma. Na njegovom naboranom čelu videla se zabrinutost. Nešto sasvim neočekivano u pogrešnom trenutku. Situacija u Firenci je ionako zategnuta, samo im još fali ubistvo pripadnika jednog od najznačajnijih građevinskih udruženja severne Italije. I uz to izvedeno na ovako jeziv način. Šta će se dogoditi kada pripadnici njegovog bratstva otkriju šta se dogodilo?

Mora da se pripremi na najgore, budući da se radi o jednom od njih. Učini mu se kao da je leden vetar iznenada razvejao zaagušljivi crkveni vazduh. „Građevinar...“, promrmlja.

„Da, arhitekta“, ispravi ga načelnik. „A takođe i veliki mozaičar. Njemu je povereno nadgledanje radova na obnovi crkve... Šta mislite, kako je ubijen?“

* U srednjem veku bili su čuveni i veoma cenjeni, kako u Italiji tako i u čitavoj Evropi, majstori zidari, klesari, mozaičari i ostali građevinari iz Koma. (Prim. prev.)

** Lat.: *Majstor sa alatom*. (Prim. prev.)

Dante ne odgovori odmah. Bolje bi bilo zapitati se zašto. Mada u suštini, pitanje nije neumesno. Koliko puta je utvrđeno da je način na koji se stvari dešavaju istovremeno i pokazatelj njihovih uzroka? Pokaza na poderotinu na potiljku. „Možda je napadnut s leđa, nakon čega je izgubio svest. A potom je ugušen.“

„Zadavljen?“

„To nije uzrok smrti“, reče pesnik pipajući konopac koji je održavao telo u njegovom neprirodnom položaju. Nije toliko čvrsto vezan da bi mu onemogućio disanje, i zaista na vratu se vidi samo tanak crvenkast trag. „Dok je bio u nesvesti, napadač mu je vezao ruke iza leđa i pričvrstio vrat užetom koje je posle poslužilo i za podupiranje leša. Možda je želeo da iznudi kakvo priznanje. Potom ga je prelio krečom, koji se stvrdnuo i pretvorio u mrtvačku masku. Pogledajte!“

Na bezobličnoj sivkastoj gipsanoj masci video se otisak ljudskog lica u samrtnim mukama, sa zubima iskeženim u životinjskoj grimasi. Na površini gipsa ostalo je nekoliko pramenova sede kose i komadići kože koja se zalepila za kalup dok ga je Dante skidao. Izgledalo je kao da se pokojnikova glava nalazi tu pred njihovim očima, kao da ju je skamenila Gorgona svojim ubojitim pogledom.

Tek tada, možda da bi skrenuo pogled s tog užasa, ili zbog toga što je plamen baklje obasjao zid, Dante posveti pažnju velikom mozaiku iza žrtvinih leđa. Radoznavo podiže baklju. Svetlost obasja raznobojne komadiće stakla i kamena ispod skele. Na zidu su se videli tragovi istog kreča od kog je napravljena maska.

„Ubijen je sopstvenim materijalom“, promrmlja.

Izmače se nekoliko koraka unazad, kako bi bolje sagledao celinu. Na zidu se vidi veličanstvena prilika uglednog starca, krupne građe. Možda je visok šest laktova, glava mu je okrenuta udesno, noge su mu blago savijene kao da će se svakog časa to ogromno telo uputiti ka nečemu što mu je iznenada iskršlo pred očima. Desnu ruku pruža ispred sebe, kao da se sprema

za sledeći pokret. Veština umetnika kao da je uspela da uhvati, i to uz pomoć tako nezahvalnog materijala kao što je kamen, osećanja tog bića.

Na prvi pogled učini mu se kako div na sebi ima raznobojnu odoru, sličnu odorama alegorijskih ličnosti u crkvenim prikazanjima. Međutim, samo je telo sastavljeno od delića različitog materijala. Glava je napravljena od uglačanih komadića zlata kako bi se postigao efekat dubine pogleda, kako bi se istakla kosa i bolni izraz koji krase bradato lice. Prsa i ruke su mu od srebra, a stomak sve do slabina od kovanog bakra, dok je leva noga, na koju kao da se oslanja celim telom, u onom položaju početka kretanja, napravljena od komadića gvožđa. Desna noga, blago savijena u nagoveštaju koraka, načinjena je od crvenkastog nemetalnog materijala, verovatno od terakote.

Na nekoliko mesta vide se prazne površine odakle su skinuti komadići, kao da je umetnik promenio mišljenje.

„Dakle, ovo je delo na kom je radio majstor Ambrodo, već obavijen dahom smrti“, reče zamišljeno Dante. „Ali zašto...“

„Šta predstavlja?“, prekide ga načelnik. Gledao je nagore, uplašen, kao da je ogromna prilika na mozaiku proterala prisustvo leša iz njegovog ograničenog uma.

Dante mu prvi put uputi blagonaklon pogled. „Predstavlja prizor iz Starog zaveta, događaj koji se bavi Nabukodonosorom, paganskim kraljem, i statuom koja mu se ukazala u snu, a koja simboliše čovečanstvo u svom opadanju od zlatnog do današnjeg doba, koje više nije metalno već pretvoreno u gnusnu materiju podzemnog sveta.“

S obe strane gorostasa, umetnik je kamenčićima nacrtao oblike kula, gradskih zidina i hramova, kao da se div sprema da napusti grad sebi sleva kako bi stigao u veći grad sa svoje desne strane. Dante se približi ovom gradu zdesna kako bi ga bolje osvetlio, privučen detaljem koji je uočio usred šume kula i kupola što su se uzdizale iznad kružnih nazubljenih zidina. To je slika velike tvrđave koju je video na svom putovanju u prestonicu

hrišćanstva: Kastelo del'Anđelo,* podignut na golemim ruševinama Hadrijanove grobnice. Nema nikakve sumnje da je reč o toj tvrđavi, iako je samo skicirana.

Golema prilika s mozaika kreće se ka Rimu. Napaćeno čovečanstvo, ogrezlo u grehu, sprema se da pođe ka svetom gradu. Možda da bi dobilo oprostaj za vreme *Centesimus*-a,** velike jubilarne godine u kojoj Bonifacije VIII*** namerava da ovekoveči početak novog stoleća.

Dante ponovo prinese baklju pokojniku, uspravljenom pred sopstvenim delom, kao da želi s ponosom da pokaže da će to za uvek biti njegovo delo. Osećao je da mora da postoji neka veza između predstavljene prilike na zidu i tog zastrašujućeg zločina. „Nisi slučajno ubijen tačno ispod mozaika“, prošaputa na uvo majstoru iz Koma. „Mora da je mozaik nekako povezan s tvojim ubistvom.“

Načelnik je pokušavao da odgonetne te prošaputane reči. Oko gorostasa, veliki deo zida već je bio pripremljen za nastavak radova. Mozaik je po završetku trebalo da bude mnogo veći.

* Današnji naziv je Kastel Sant'Anđelo. Podignut je u X veku na temeljima Hadrijanovog mauzoleja, uz Koloseum jednog od najviših primera rimske arhitekture. U XIII veku pripojen je Vatikanu (s kojim je povezan tajnim prolazom), a u rukama papâ imao je funkciju tvrđave, reprezentativnog zdanja, ali i zatvora u kom su vršena najgora mučenja. (Prim. prev.)

** *Centesimus annus*; lat.: *stota godina*. (Prim. prev.)

*** Bonifacije VIII (Benedeto Kaetani, *Benedetto Caetani*, 1294–1303), ozloglašeni papa; naterao Celestina V da nakon godinu dana odustane od pontifikata; pokušavao da uspostavi papsku supremaciju kako na duhovnom tako i na svetovnom planu u celom hrišćanskom svetu. Dante je bio u sukobu s Bonifacijem VIII, koji je donekle zaslužan za Danteov progon iz Firence. Sveti mu se u VIII krugu „Pakla“ (XIX pevanje, 52. i 53. stih), u 3. rovu, gde se nalaze simonisti (oni koji trguju crkvenim dobrima i položajem), i gde jedan grešnik, papa Nikola III (1277–1280), pomisli od Dantea da je papa Bonifacije te ga pita da li je i on već umro. Dante time papi Bonifaciju pre smrti (Danteov silazak u „Pakao“ odvija se 1300, a papa Bonifacije umire 1303) utvrđuje mesto u paklu. (Prim. prev.)

Možda razlog ubistva nije jasno prikazan na mozaiku, već je ostao u nedovršenom delu, u umetnikovoj glavi. Dante prelete pogledom po apsidi, u potrazi za nečim. Nema ničega, osim nekoliko nabacanih dasaka. „Pretražite celu crkvu“, naredi stražarima. „Platna, iscrtani listovi hartije... Mora da se tu negde nalaze skice za mozaik.“

Stražari se uzvrteše unaokolo s podignutim bakljama, zajedno sa načelnikom, srećnim što može da se udalji od živog čoveka koji razgovara s mrtvima. Pesnik se u međuvremenu ponovo zagleda u predeo iza gorostasovih nogu. Gradić na levoj strani liči na one naseobine s tornjevima što se uvek vide na pozadinama fresaka koje, od kada je oslikavanje zidova ušlo u modu, krase sve italijanske crkve. Nema nikakvu prepoznatljivu pojedinost. Samo jednu kapiju, na sredini skromnih zidina, izdvajaju četiri lavlje glave koje je krase na vrhu.

Baš na tom su mestu neki znaci urezani na površini kreča. Sagnuo se da ih pažljivo osmotri. Načelnik se u međuvremenu vratio sa svog zadatka.

„Nema ničega, priore. Samo ruševine i alat. Nikakvi papiri niti platna.“

Danteu je išlo na živce prisustvo te budale. Naglo se okrenu i pruži mu baklju. Neka barem nekako bude koristan.

Ovaj uze baklju, zatečen i povređenog ponosa. Ali radoznalost je bila jača. „Mislite da je majstor vezan za stub dok je još bio u životu? A na osnovu čega ste to zaključili?“

Dante mu pokaza ogrebotine na zidu, iza pokojnikovih leđa. „Na osnovu toga što je ovde, čak i s rukama vezanim iza leđa, uspeo nešto da napiše, a da bi u tome uspeo, morao je još da bude živ.“

Načelnik približi baklju zidu, kako bi bolje video. Na zidu, u spletu crvenkastih brazda, nesigurnim i gotovo nečitkim znakovima u očajanju urezanim nekim oštrim predmetom, Ambrođova ruka napisala je nešto što je ličilo na slova. „IIICOE“.

Dante se ponovo sagnu da pogleda znakove ugravirane na površini kreča, možda šiljkom pločice za mozaik.

Načelnik je pažljivo pratio njegove pokrete, a i sam se saginjao kako bi osmotrio znakove. Potom odahnu. „Da, vidim... A kako to tumačite, gosparu Aligijeri?“

„Nikako. Možda je reč o rimskom broju, devedeset sedam, iza kog se nalazi neka reč koju majstor nije imao snage da dovrši. Ali nisam siguran.“

Uostalom, zaključak da su ta slova urezana za vreme ubistva jeste najobičnija pretpostavka. Možda je to tek najobičnija radna beleška, koja se tu nalazi već nekoliko dana. Tok njegovih misli počinjao je da tone pred olujom pretpostavki. „Ko je pronašao leš?“, upita nakon trenutka zamišljenosti.

„Pastir koji je prolazio u potrazi za izgubljenom ovcom. Dođuše, možda je ušao u crkvu u pokušaju da nešto ukrade. Podigao je sve žive na noge. Bio je potpuno izbezumljen.“

Dante se zamišljeno osvrnu oko sebe. Vraćao mu se podmukli bol u glavi. Kao da ga nešto probada iza očiju. Ponovo mu se zavrte. Potreban mu je vazduh i odmor. To bi bilo to, za sada, pomisli u sebi.

„Naredite svojim ljudima da skinu telo i da ga prebace u mrtvačnicu, u zasebnu prostoriju, u bolnici Mizerikordija. Prebacite ga kolima u kojima smo došli. Ja ću se vratiti peške. Obavestite stražare na ulazu u grad o mom dolasku.“

„Ali to vam baš nije mnogo pametno... noć je.“

„Već su se odavno oglasila zvona za prvu jutarnju misu. Uskoro će svanuti. Potreban mi je svež vazduh. Kako bih o svemu dobro razmislio.“

Izađe iz crkve, ali je prethodno morao da se provuče stazom uz ivicu provalije. Na trenutak mu se zavrte u glavi, na samoj ivici, tako da mu klecnu koleno. Ovaj put nema ruke koja bi mu pomogla.

Kažu da se pravi čovek prepoznaje po sigurnom koraku. Kažu da u svakom gradu postoje najviše dva prava čoveka, koje niko ne sluša.

Priseti se mladića koji ga je spasio. Voleo bi da mu zahvali, ali među umornim i uplašenim licima oko sebe ne nazire mu ni traga ni glasa.

Na izlazu se grubo pozdravi s načelnikom, koji stoji zbunjen sa svojim ljudima. Šta, da ova budala ne očekuje da mu odmah kaže ko je ubica? Načelnikov razočarani pogled potvrđuje njegovu sumnju. Dante oseti kako ga je na trenutak pecnuo povređeni ponos. U suštini, ovaj jadnik nije daleko od istine. Da je uspeo da razbistri um, reče u sebi pritiskajući slepoočnice, možda bi uspeo da uoči vezu između podataka do kojih je došao i da ih nekako uobličići.

Ali neki unutrašnji glas mu je šaputao da će mu biti potrebno više od sat vremena da dođe do istine. „Sutra. Razgovaraćemo o tome sutra. Svima nam je potrebna svetlost“, reče u sebi.

Prva jutarnja svetlost dočeka ga napolju. Dante se okrenu. Oštri obrisi crkve sada se vide savršeno jasno. Postoji nešto izopačeno u tim zidinama. Kao da su ruke koje su to zdanje preobražavale svih ovih vekova ostavile u kamenim blokovima obeležje sopstvene zlobe. „Sudbina ostavlja svoj trag na mestima, kao i u ljudskim životima“, pomisli. A građevine, kao i životi, mogu biti stvorene za zlo.

Hoće da bude sam. Mora da se nadiše, u nadi da će mu vazduh ublažiti grčeve. Pomisli na neveliku zalihu jedića koju čuva u ćeliji, ali sumnja da će mu tako mala količina ublažiti bol. U ove rane jutarnje sate teško je pronaći otvorenu travarsku radnju.

Priseti se jedne svoje javne odluke koju je doneo nedavno, dok je učestvovao u radu Saveta sto gradskih velikana. Oduvek se ponosio svojim pamćenjem. Čak bi i sada bio u stanju da odrecituje celu *Enejidu*. Kao da još i sad pred sobom ima tu odluku. „Uz odobrenje priora Ceha lekara i travara... majstoru Teofilu Sprovijeriju, lekaru i travaru, rođenom u Svetom Jovanu Akriskom, odakle je i poreklom... izdaje se dozvola za otvaranje radnje...“

Radnja i radionica u Ulici Lunga, blizu Rimske kapije.* Izvukao bi ga iz kreveta. U suštini taj čovek mu prilično duguje. On je prior, može da prekrši policijski čas. On može sve. A pri tom je i član Ceha lekara i travara. Brat po zanimanju širom bi mu otvorio vrata.

Lek... lek i malo čistog vazduha, i uspeo bi da savlada bol.

Šetnja do Rimske kapije nije mu prijala kao što se nadao. Sada već kao da su mu sve telesne tečnosti pomahnitale. Oseća se iscrpljeno, a kosa i brada su mu mokri od znoja. Shvatio je da se izgubio u klubetu uličica koje su se granale poput paučine iza crkve Svetog duha, odmah posle kapije.

Na ćošku jedne uličice sudari se s trbušastim sveštenikom koji je zadihano hitao u suprotnom smeru, s bolesnim izrazom čoveka često prinuđenog da pribegava lekovima i travarskim nopicima. Učini mu se da sveštenik želi da ga izbegne, a primeti i tračak straha u njegovom spušenom pogledu.

„Ovde negde postoji travarska radnja. Gde?“, uzviknu pesnik preprečivši mu put i pogledavši ga zakrvavljenim očima.

Sveštenik preblede. Sumnjičavo pogleda Danteovu odoru, a potom i njegovo izbezumljeno lice. Dante ispravi kapicu i prevoje na odori, a potom povišenim glasom ponovi pitanje.

„Tamo... levo. Čim se skrene iza Fontane smrti...“, promuća ovaj pokazujući mu pravac drhtavom rukom.

Dante se udalji, zadovoljan utiskom koji obeležja njegovog zvanja ostavljaju na njegove sugrađane. Ponovo se okrenu kako bi pogledao sveštenika koji se žurno udaljjavao, srećan što je utekao ludaku obučenom poput priora.

U hodu se neprestano splitao po neravnoj kaldrmi. Sada ga toliko probada u slepoočnicama da mu se povremeno zamračuje pred očima, tako da mu se razrovana ulica ukazuje u nekakvoj

* U toskanskim srednjovekovnim gradovima, čest naziv gradske kapije odakle počinje put ka Rimu, tj. ka jugu. (Prim. prev.)

iskričavoj magli. Ni on sam ne bi umeo da kaže kako je uspeo da stigne do fontane od sivog kamena nad kojom se uzdižu ostaci neke rimske statue. Raspadanje i nemar razjedali su vekovima lice mermerne žene pretvorivši ga konačno u zastrašujuću masku. Sagnuo se da popije gutljaj ledene vode.

Potom na trenutak sede na ivicu fontane, kako bi došao do vazduha. I ovde se smrt, svojim slepačkim pogledom, nadvija iznad njegovih leđa i miluje ga, poput kakve zle ćudi.

Kakva neobična ideja, travarska radnja na takvom mestu. Ili je možda u osnovi takvog izbora neka tajna mudrost? Lečenje i Smrt, nerazdvojni poput dva lica iste medalje u geografiji ovog grada, kao što i inače jesu u geografiji života.

Prešavši još nekoliko koraka ulicom koja je tu počinjala, on izdaleka prepozna na jednim vratima obeležja Ceha lekara i travara. Prepešači preostalu razdaljinu kao u snu.

Iako je rano, radnja je već otvorena. Ispod vrata nazire se lelujava svetlost, kao da se neko šeta po prostoriji sa svetiljkom u ruci.

Mesto izgleda neobično, poput biblioteke. Zidovi se prosto ne vide od polica s pravilno raspoređenim teglama i posudama od stakla i raznobojne keramike. Na velikom pultu na sredini, prekrivenom mermernom pločom naređani su avani raznih veličina, od kamena, bronz e i drveta, te niz gorionika na kojima se puše lončići i bakarne posude za destilaciju ispuštajući blagu mirisnu paru. Na dnu jedne pećnice od nesagorivog materijala vidi se slab crvenkasti odsjaj.

Za pultom pesnik ugleda čoveka, njegovih godina rekao bi, kako ga, usredsređen na tucanje suvih trava u avanu, radoznavo posmatra. Mršav, kose crne kao ugalj i tamnih očiju, blago izduženih kao kod istočnjaka. Pogled mu je živ i pametan, a pomer a se poput mačjeg. Zenice mu, pod svetlošću fenjera na pultu, postaju blago svetlucave.

„Gosparu, kako mogu da vam pomognem?“, upita ga, pošto je pognuo glavu u znak pozdrava. Dok je pomerao glavu, svetlost otkri duboke bore na njegovom čelu.

Umesto da mu odgovori, Dante se osvrnu oko sebe. Primećuje se u toj prostoriji prijatan osećaj za sklad i red, za ravnotežu oblika i logiku u korišćenju prostora.

Odahnu. Nije završio u jazbini kakvog prevaranta. Ovde sija svetlost znanja i pečat mudrosti nove nauke. Ovo mesto zaista izgleda kao simbol novog vremena, jasnoće misli koju zastupa razum, u skladu sa učenjima Pariske škole. Ovo mesto je... da, *moderno*.

„Koren jedića i glog u prahu. I čaj od majčine dušice, biber u zrnju i koru od sveže vrbe“, konačno prozbori.

Ovaj ga je pažljivo posmatrao i mirno nastavljao da tuca u avanu. Kao da razmišlja o značenju te narudžbine. „Neobična vam je ta kombinacija. Kao da istovremeno želite da zgrčite i opustite svoju utrobu. A čini mi se i da niste svesni koliko je jedić opasan. Ko vam je prepisao taj recept?“ U tom doduše ljubaznom glasu osećala se neverica.

„Ja sam Dante Aligijeri, gradski prior“, grubo odgovori pesnik. Na trenutak mu se učini da će umreti pred novim naletom bola. „A takođe sam majstor travar i poznavalac lekarske veštine. Vrlo dobro znam da jedić može da bude smrtonosan...“ Dok je govorio, približi se pultu i uze u ruke bronzani avan. „Ne namejavam da se ubijem, već da uz pomoć leka olakšam izlazak žuči iz žila, kako bi odnela bol i otišla prirodnim putem. Dakle, dajte mi te proklete trave, pre nego što vas uhvatim za gušu!“ Odmah se pokaja zbog tog trenutka besa i brže-bolje spusti ruku.

Travar je pažljivo pratio ovo teskobno izlaganje. Nije delovao uvređeno zbog njegovog drskog tona. Štaviše, izgledao je zadovoljno. „Dante Aligijeri?“, reče šireći ruke. „Kad biste samo znali koliko me raduje vaša neočekivana poseta! Vi, majstor pesničkog izraza, u mojoj radnji! Ne sećate me se? Ja sam Teofilo Sprovijeri. Upoznali smo se za vreme studija, pre nekoliko

godina, u Bolonji... ne sećate se“, ponovi s tračkom razočaranja u glasu, videvši ga zamišljenog.

Dante se ničega ne seća. A u glavi koju razdire bol to ime probudi neki daleki odjek. Od pre mnogo godina, dok je za vreme svojih kratkih studentskih dana pisao ljubavne stihove posvećene Beatriči. „Da... sad se sećam. Oprostite mi. Bol mi je pomračio crte vašeg lica.“

Nadao se da će se travar zadovoljiti tim rečima. Ali ovaj mu se, umesto da se okrene prema policama prekrivenim lekovima, još viši približi. „Kakva je priroda bolesti koja vas mori?“, upita ga, ne skidajući pogled s njega kao da kroz vrata njegovih očiju pokušava da prodre u njegovu patnju.

„Crna žuč, razlivena po venama. Ume da mi zapali čelo poput goruće lave“, jedva odgovori Dante.

Teofilove oči neočekivano sevrnuše. „Možda imam nešto za vas... jedan novi lek“, reče. Izgledalo je kao da je srećan što ima priliku da pomogne tako uglednoj osobi i da istovremeno pokaže svoje lekarsko umeće. „Uzdajte se u mene, gosparu Aligijeri, i dozvolite mom oskudnom znanju da pridonese jedno skromno zrnce vašem ogromnom znanju.“

U jednom uglu radnje stajao je veliki sanduk od punog drveta, s uglovima ojačanim metalnim pokovima i poklopcem zamandaljenim katancem s dvostrukom bravom, poput sanduka najvećih menjačnica u Firenci. Travar iz jednog ormarića izvuče dva gvozdena ključa, približi se okovanim vratašcima i gurnu jedan ključ u gornju bravu.

Iako su mu grčevi sada zamagljivali vid, Dante je ipak zadiviljeno posmatrao to remek-delo mehanike. Brava je osmišljena tako da je potrebno naizmenično okrenuti ključeve da bi se otvorila, prvi ključ jedanput, a potom gurnuti i drugi i okrenuti ga u suprotnom smeru, neograničen broj puta kako mu se učini.

Konačno skriveni žleb brave kvrcnu i oslobodi čeličnu kuku katanca, a Teofilo otvori teški poklopac sanduka.

Pesnik sa svog mesta nije mogao jasno da vidi šta se nalazi unutra. Učini mu se da travar namerno zaklanja sanduk telom.

Jedino je uspeo da na dnu sanduka uoči svežanj papira vezanih vrpcom, i na jednoj drvenoj polici ampulu poput vrča vina, s nekom zelenkastom tečnošću, skoro do vrha punu i zatvorenu metalnim čepom.

„Evo leka o kom sam vam govorio. Lek protiv svakog bola koji muči ljudsko telo. Ovaj nepente pobeđuje čak i duševnu patnju“, objasni mu Teofilo dok je zatvarao sanduk.

Veoma je brižljivo spustio ampulu na pult. Dante je verovao da zna o čemu je reč. Čak se i u Firenci priča o travi koju su u Evropu doneli krstaši po povratku iz prekomorskih zemalja. Tu travu nazivaju travom Ubica, ozloglašanih sledbenika Starca iz planine,* u stanju je da uspava čula i da smiri strasti, da izbriše uspomene i znanje, o njoj su pisali Stari Grci, a zvali su je lotos. Zna da se koristi i u Firenci.

„Mislim da poznajem vaš lek, gosparu Teofilo, ali ne verujem da je destilovani lotos najbolja terapija za smirivanje uskomešanih telesnih tečnosti.“

„A ne, gosparu Dante, ovaj lek nije spravljen od libijskih trava“, odvrati travar, tajanstvenog lica. Danteu se na trenutak učini da travar ne želi ništa više da kaže, ali se ipak odvaži. „Mnogo se dalje nalazi zemlja iz koje potiče. Ne stiže nam s jalovih mavarskih peščanih prostranstava, već iz raskošnih predela zemlje u koju ni Aleksandar Veliki nije kročio. Pre dve godine u Alepu** jedan putnik mi je poklonio ovu malu količinu koju ovde vidite. Imao je kod sebe i drago kamenje i svilu, ali je njegovo najveće bogatstvo bilo ovo. Rekao mi je da se na jeziku ljudi koji su ga prvi otkrili zove *šandu*.“

„A od čega se sastoji?“

* Marko Polo (1254–1324), prvi Evropljanin koji je opisao Kinu i zemlje Dalekog istoka u svom delu *Il Milione*, koje je kao zarobljenik u Đenovi diktirao Rustikelu iz Pize, govori o legendi o starcu iz planine, Alodinu, koji je u jednoj dolini između dve planine napravio najlepši vrt na svetu i svoje sledbenike, uz pomoć hašiša i opijuma, držao u ubeđenju da žive u raju. (Prim. prev.)

** Grad u Siriji. (Prim. prev.)

Teofilo ne odgovori odmah, delovao je zamišljeno.

„Rekli ste da taj lek nije lotos, već da dolazi iz dalekih krajeva“, ponovi Dante. U njegovoj glavi već se rodila nova pretpostavka. „Možda je reč o... mekonijumu?“

„Mekonijumu?“; sporo ponovi travar.

„O soku koji se dobija od istočnjačkog maka, o kom piše Plinije Stariji. O soku kojim je veliki imperator Marko Aurelije ublažavao svoje muke i državne brige.“

„Vidim da je vaše znanje na visini vaše slave, gosparu Aligijeri“, odgovori škrto travar, s neodređenim izrazom na licu. „To je moje najveće bogatstvo. Najtajnije. A učinićete mi čast ukoliko sada vi od njega izvućete korist.“

Izvukao je iz jedne ladice staklenu cevčicu, otvorio posudu, usisao u cevčicu malu količinu sadržaja, a potom ga presuo u ampulicu. Dok su se slivale niz staklo, kapi kao da su blistale, a snažan miris širio se prostorijom.

Savladavši poslednje tračke sumnje, pesnik pruži ruku. Pono vo ga snažno probada u glavi. Spreman je na sve, samo da pobedi bol. Ali Teofilo kao da još nije spreman da mu preda ampulu.

„Pridržavajte se sledećih doza, čija je tačnost rezultat pažljivog i ponekad pogubnog ispitivanja posledica na ljudskom telu. Deset kapljica izazivaju obamrlost i smiruju i najsnažniji bol, poput bola u zubnim šupljinama, ušnim kanalima i moždanim vijugama, kao u vašem slučaju. Sa dvadeset kapljica ljudski um tone u bunilo silovitih priviđenja. Koprena koju je Bog rasprostro preko naših najstrašnijih sramota cepa se i hladan razum prodire u carstvo duše. Um stiće bogohulnu proročansku sposobnost nenadahnutu Bogom, već zelenom nečastivom tečnošću koja ga je poškopila. Uzbuđenost je u ovom stanju tolika da bi hirurrg svojim skalpelom ili ubica svojim sečivom mogao da raskomada telo čoveka u bunilu a da ga ne probudi iz njegovih priviđenja.“

Dok je travar govorio, ime smeše odjekivalo je u pesnikovoj glavi.

„Da se ne plašim besa Svete inkvizicije, rekao bih da su praci čovečanstva strgli *šandu* s grana drveta Dobra i Zla“, nastavi travar. „Slobodno se vratite u svoj konak i uzmite lek u skladu s mojim uputstvima. Do devet sati vaš bol će u potpunosti uminuti.“

„A više od dvadeset kapljica?“, upita Dante. Već je znao odgovor.

„Nemojte to činiti. Nikada. Više od dvadeset kapljica možda otvara vrata raja, ali niko nikada nije video raj za života. Sve iznad te doze vodi samo u smrt.“

Dante se vratio u manastir crpeći poslednje tračke snage. Na ulazu u manastir svetog Pjera nema nikoga, čak ni na stepenicama. Kao da je posle ove paklene noći iščezla i straža. Pošto je žurno stigao do svoje sobe, sipa deset kapljica tečnosti u šolju vode. Ali potom dodade još pet, pre nego što se, ne skinuvši odeću, ispruži na visoki sanduk koji je služio kao krevet. Nada se da su Teofilove reči istinite.

U početku nije osetio ništa posebno. Prva jutarnja svetlost ravnomerno dopire kroz prozor. Samo je buka sa ulice nekako prigušena, kao da je neko prostro plišani tepih po kamenom pločniku. Do njega stižu nerazumljive reči, neko nerazgovetno došaptavanje. Kao da su se svi ulični prolaznici međusobno usaglasili. Izvesno se po gradu već raširila vest da tu živi Dante Aligjeri, firentinski prior.

Oseti neočekivanu želju da se nagne kroz prozor svoje sobe kako bi im zahvalio, ali oseća strahovitu slabost. Udovi ga ne slušaju. Celo njegovo telo kao da se svelo samo na ostrvo uma, okruženo uskomešanim morem ničega, na hridinu na morskoj putanji koju su odavno napustile sve lađe, koju su napustile čak i sirene.

Ne bi umeo da kaže koliko je trajala ta potpuna tišina. U slepoočnicama čuje prigušeno siktanje krvi. Sve telesne tečnosti mahnitaju u njemu. Pričinjava mu se povremeno da je na rubu

ogromnog vodopada koji se strovaljuje ka utrobi zemlje. Nadjačava ga tutnjava sopstvenog tela.

Potom iza vrata začu tiho tapkanje nogama. Ljudi se okupljaju, ali se trude da budu što tiši, prigušuju rukom vlastiti glas kako ga ne bi uznemirili. Ali već je kasno, napolju ga čekaju kardinali koji treba da dođu i saopšte mu kada će se održati izbori. Možda mu već rade iza leđa? Zašto ga nisu pozvali na kardinalsku skupštinu? Pa ipak, on je taj koji treba da odluči ko će biti Bonifacijev naslednik. Štaviše, pastirska palica biće ponuđena baš njemu, miljeniku nebesa...

„Uđite već jednom!“, povika ka treperavim vratima, dok se splet odblesaka nemirne svetlosti probija kroz proreze. Između drvenih dasaka sve se jasnije vide ona užarena slova, slova smrti, „IIICOE“.

Svetlost se uvlači kroz svaki prorez oko vrata. Potom prasnu uz blesak munje, a vrata se zavrteše oko šarki. Vrh vulkana, ili samog pakla, nadvio se nad njegovom sobom. Jedna mračna prilika, koja zaklanja svetlost, priđe sporim koracima Danteovom krevetu.

Žena u širokoj tunici od bele, zelene i crvene svile, čije se ljupke obline naziru ispod vela kroz koji se probija zaslepljujuća svetlost. I dalje mu se približava, a onda nogama dotače krevet, na šta pesnik oseti toplinu tela koje se, skidajući sa sebe odeću i prinoseći svoje krilo njegovom licu, nadnosi nad njim.

Tada to krilo otkri prorez koji ga muči, tu krvavu, nečistu posekotinu. Kao da se oko ženinog lica pojavi bučna prašuma, a klube siktavih zmija obruši se ka Danteu, koji pokuša da ustukne uspravljajući se i naslanjajući uz zaglavlje kreveta, kao u želji da se stopi sa zidom iza sebe ne bi li utekao paklenom biću što ga goni.

Meduzini kapci, unakaženi od gube, polako su počeli da se podižu, dok je strahoviti vrisak razdirao tišinu i poput malja tu kao njegov mozak.